

Baykan Sezer Kaynakçası*

Ertan EĞRİBEL** ve Ufuk ÖZCAN***

Baykan Sezer 1939'da Malatya'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. 1968'de İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. 1969'da İ.Ü. İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri kürsüsünde asistan ve uzman olarak çalışmaya başladı. 1971'de sosyoloji doktorasını tamamladı. 1972'de İ.Ü.E.F. Sosyoloji Bölümü'ne asistan olarak girdi. 1976'da doçentliğe, 1988'de profesörlüğe atandı. 1982-1993 yılları arasında bölüm başkanlığı ve Sosyoloji Araştırma Merkezi başkanlığı, emekli olana kadar da Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı başkanlığı yaptı. 1993'te kendi isteği ile bölüm başkanlığından ayrıldı. Yine kendi isteğiyle 1998'de emekliye ayrıldı. Üniversitedeki görevi süresince ve emekliye ayrıldıktan sonra yoğun bir çalışma faaliyeti içinde bulundu.

Ölüm sonrası yazılan klasik biyografi veya bibliyografya yazılarında (Doğum Tarihi-Ölüm Tarihi) arasındaki çizginin (-) içi genellikle belli görevler ve yayın listesi ile doldurulur. Gerçekte bu, çok sınırlı bir ele alıştır. Bir ömrün zenginliğini (-) çizgisine yerleştirmek kişiye yapılan bir haksızlıktır. Baykan Sezer yazdıkları ve bilgi birikimi yanında, yapıp ettiklerinden ve yaşam deneyiminin zenginliğinden de faydalanacağımız, belli dersler çıkaracağımız önemli bir sosyologumuzdur. Günümüzde Türkiye'nin pek çok üniversitesinde, çeşitli bölümlerde görev yapan hocaların hocasıdır. Baykan Sezer'in olaylar karşısındaki tavrı ve deneyimleri de umarız yakınlarınca aktarılır. Bu aynı zamanda onun düşünür kimliğini belirleyen/bütünleştiren gündelik hassasiyetlerini de kavramamıza izin verecektir. Burada Baykan Sezer'in kronolojik bibliyografyası ile bağlantılı olarak bilimsel kariyeri ve yayınları ile ilgili birkaç özellik üzerinde duracağız.

Öncelikle bir şeye dikkat çekelim. Baykan Sezer'in bu tür ansiklopedik bibliyografya veya biyografi yazılarında öne çıkarılan unvanlara gereksinimi yoktu. Ancak İ.Ü. Sosyoloji Bölümü'nün kurumsal kimliğini ve bunun ötesinde Türk sosyolojisinin ba-

* Baykan Sezer'in çalışmalarının seyrini göstermesi açısından kitap, makale ve diğer yayınlar kronolojik olarak verilmiştir. Baykan Sezer kaynakçası üzerinde değişik yönleriyle çeşitli kereler durduk. Burada belirtmemiz gereken bir nokta var. Baykan Sezer'in çalışmalarının tamamı yayınlanmadığı gibi, Baykan Sezer üzerine çalışmalar da sonlanmış değildir. Bu nedenle kaynakça çalışmasını tamamlanmış olarak görmemek gerekir. Kaynakçayı değişik yönleriyle zenginleştirerek sürdürmek niyetindeyiz.

** Prof. Dr., İÜEF Sosyoloji Bölümü.

*** Yard. Doç. Dr., İÜEF Sosyoloji Bölümü.

ğimsizliğini savunmak için bu unvanlar gerekli olmuştur. Çevresindeki gençlere, arkadaşlarına da bu yönde bağımsızlıklarını kazanmaları için tavsiye ve katkılarda bulunmuştur. Görevinde bağımsızlaşmayı, unvanları bölümden yolunu ayırmak, başkalarından farklılaşmak için değil, yeni koşullarda daha güçlü gönüllü birlikliklere ve dayanışmalara zemin olması için savunmuştur. Önem verdiği, kişi olarak kendisi değil, belli görüşlerin kurumsallaşması ve bağımsızlığıydı. Kişilere bağlı belli kurumsallaşma ve girişimler sonuçta kolayca dışlanabilir. Üniversitede her değişiklik gündeme geldiğinde girilen ilk işlerden birisinin tasfiyelerle birlikte atama ve yükseltmeler olması boşuna değildir. Baykan Sezer üniversitede kendi atama ve yükselme işlerinde sürekli olarak belli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu konuda kendisi ile çekecek tek kişi herhalde bir diğer atama ve yükseltme mağduru olan Kurtuluş Kayalı'dır. Baykan Sezer doçentliğe atandıktan 12 yıl sonra profesör olabilmıştır. 1982 yılında Cahit Tanyol yaş haddinden zorunlu olarak emekliye ayrıldığında bölüm başkanlığını Baykan Sezer üstlenmiştir. YÖK sonrası bölüm üzerinde YÖK'ün olumsuz etkilerini sınırlandırmış ve bölümün idari işlerini bağımsızlığına hanel gelmeyecek bir biçimde yürütmüştür.

Baykan Sezer unvanlarını, bölüm başkanlığını bölüm dışı işlerde bir kartvizit gibi kullanmak yerine Türk sosyolojisinin bağımsızlığı ve kurumsallaşması için kullandı. Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken'in mensubu olduğu İ.Ü. Sosyoloji Bölümü Türkiye'nin birikimini ve potansiyelini temsil eden önemli bir merkezdi. Bu önem elbette kendiliğinden değildi, yeni çalışmalarla zenginleştirilmesi gerekiyordu. Baykan Sezer dikkatini ve emeğini bir başka merkeze ve güce değil bölüme verdi. Bölüm çalışanlarının sayısı ilk defa onun döneminde önemli bir sayıya ulaştı. Bu konuda dikkatli ve titizdi. Hiç kimseye karşı haksızlık yaptığı da söylenemez. Baykan Sezer bölüm başkanlığı öncesinde olduğu gibi sonrasında da bölümdeki arkadaşlarına atama ve yükselmelerinde her türlü katkıya açık olmuştur. Bölümdeki arkadaşları da ona her türlü desteği verdiler. Bölüm başkanlığı döneminde adeta bölüm yeniden kuruldu ve biçimlendi. Bölüm kendi kadroları ile işlerini kendisi yürütebilecek hale geldiğinde kendi isteği ile bölüm başkanlığından ayrıldı. Üniversite giderek dışarının etkisine açık olmaya ve tatsızlaşmaya başlayınca emekli oldu. Daha önce emekli olmak istemesine rağmen çok sevdiği dostu, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi dekanı sayın Süha Göney'in ısrarı nedeniyle emekliliğini birkaç yıl geciktirdi. Ancak Baykan Sezer bölüm başkanlığından kendi isteği ile ayrıldıktan sonra, her nedense bölüm mensupları onu bölüm başkanı olarak aday göstermeyi akıl edip, seçimle bölüm başkanlığına getirmediler. Baykan Sezer istifasından sonra tekrar seçimle bölüm başkanlığına gelmek için hiç kimseye en küçük bir imada bulunmadığı gibi bölüm başkanlığı seçimlerinde de ismi geçmedi. Yeni sistemde Anabilim Dalı başkanlarının ve bölüm mensuplarının oyu bölüm başkanlığı seçiminde önemli oluyordu. Buna karşılık Baykan Sezer bölümün isteği ile seçimle tekrar bölüm başkanlığına gelmedi. Bu bir eksiklik. Ancak bunun gerçekleşmemesinde Baykan Sezer'in bölümdeki arkadaşlarının bölüm işlerini yürüteceğine dair duyduğu büyük güven de etkili olmuştur. Bölüm mensupları onun bölüm başkanlığından istifasını temel bir veri olarak alıp ona göre hareket ettiler. Baykan Sezer bölüm başkanlığından ayrılmış olmasına rağmen bir çeşit "onursal bölüm başkanı" oldu.

Baykan Sezer çevresindeki gençlerle çalışmalarını emeklilik sonrası da sürdürmüştür. Çalışmalarının ve etkinliğinin sadece bölüm ile sınırlı olmadığını en açık ka-

nıtı, bugün Türkiye'nin dört bir yanındaki sosyoloji ve dışındaki bölümlerde Baykan Sezer öğrencilerinin ve dostlarının varlığıdır. Baykan Sezer emekliliği sonrası evini çalışmak isteyenlere açtı. *Sosyoloji Yıllığı 9. Kitap* üzerinde çalıştığımız en son çalışmaydı. Buna karşılık Baykan Sezer bibliyografyası bu son çalışmayla son bulmadığı gibi yayınlanan çalışmalarıyla da sınırlı değildir. Bu konuda çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Baykan Sezer'in çalışma biçiminin bazı özellikleri bulunmaktadır. Biz sadece Baykan Sezer bibliyografyası açısından bir-iki özelliği üzerinde duracağız. Öncelikle belirtelim, geçmişte ve günümüzde üniversitede atama ve yükseltmelerde belli yayın kriterleri aranmaktadır. Üniversite mensupları yükselmeleri için bir yerde zorunlu olarak belli çalışmalar hazırlamaktadırlar. Profesörlükten sonra ise pek çok kişi çalışmaya artık gerek görmemektedir. Baykan Sezer hiçbir zaman böyle kolaycı düşünmemiştir. Çalışmalarını titir veya bir konum beklentisiyle yürütmemiştir. Kendi istediği ve önem verdiği konularda çalışmış, bu konularla sosyoloji çalışmalarını birleştirmiştir.

Sosyoloji bölümüne ve öğrencilerine vermiş olduğu önem nedeniyle hep çok titiz davranmıştır. Görevlerini aksatmamış, çalışmalarını sürekli zenginleştirmiştir. Bölümde verdiği dersler ve seminerler birer konferans zenginliğindedir. Türk sosyolojisinin temel konu ve sorunları üzerinde durarak bu konuları öncelikle öğrenci ve arkadaşları ile derslerinde paylaşmıştır. Yayımlanmamış bu çalışmalarından tezlerinde yararlanmaları için öğrencilerini teşvik etmiştir.

Baykan Sezer Türk sosyolojisi konusundaki görüş ve önerilerini paylaşmak için sadece dersler vermekle de yetinmemiştir. Toplantılar düzenleme ve yayın çabasını da bu çerçevede içinde görmek gerekir. Yine kendisine samimi olarak başvurarak toplantıya katılmasını ve yazı isteyen kişilere de gerekli yardımda bulunmaktan kaçınmamıştır. Bunu bir yerde işinin bir parçası olarak görmüştür. Ancak Baykan Sezer çalışmalarını kolayca yayımlayamamıştır. Bu nedenle pek çok kitabı hazırlanış tarihinden çok sonra, bazı önemli metinleri 10 yıl arayla yayımlanmıştır. Tek bir örnek verelim, ilk önemli çalışmalarından biri olan "Osmanlı'nın Batıcılılaşması" 1968'de tamamlanmasına rağmen 1988'de yayımlanmıştır. Baykan Sezer hakkında kitaplar, tezler yazıldığı bir dönemde bile hiçbir yayıncı onun yürüttüğü çalışmalara veya kitaplarına talip olmamıştır. Bu elbette satış kaygısı ile açıklanmayacak bir olaydır. Baykan Sezer'in sınırlı tanıtım olanaklarına sahip ve dışarıda satışı olmayan fakülte yayınlarından çıkan kitaplarının bile hiçbirinin baskısı kalmamıştır. Bunlar ilgiyle okunan, aranan kitaplardır. Kitap ve çalışmalarının yayınında karşılaşılan belli zorluklara karşın Baykan Sezer yayın olayına önem vermiştir. Yeni kitap yayınları yanında, yıllardır yayını olmayan *Sosyoloji Dergisi*'nin 3. Dizisinin yayını onun gayretiyle gerçekleşmiştir. Günümüzde Türkiye'de yayımlanan toplumbilim kitaplarının büyük çoğunluğu ders kitaplarıdır. Fakülte kitaplarının devre dışı kalması ile piyasa dışı yayın yapan hocaların zorluklarla karşılaşması yanında, öğrenci de ucuz kitap edinme olanağından yoksun kalmıştır. Öğrencilerin zorunlu olarak hocanın verdiği derslerin kitabını almaları veya kitaplarının yazarına ticari bir olanak sağlaması, hocaların özel yayınevleriyle bu türden ilişkisi Baykan Sezer'e yabancı bir durumdu.

Baykan Sezer'in ve öğrencilerinin çalışmalarına fakülte dışında yayınevlerinin "talip olmaması" ve yayımlanmak üzere fakülteye verilen çalışmaların yayınının gecik-

mesi ve son zamanlarda da bilerek-bilmeyerek yayınlanan kitapların “depoda hapsedilmesi” karşısında artık “kendi eserini kendin yayınla” yayıncılığın dönmek zorunda kalmıştır. Geçmişte bu tür yayıncılık, mevcut kitap yayın piyasasından dışlanan pek çok kişi için belki yaygın bir türdü ve kolaydı. Pek çok önemli dergi 3-5 kişinin özverisi ile yayınlanmış ve Türk düşünce hayatında belli bir iz bırakmıştır. Şiir meraklısı gençler bile bu tür yayınlar yapabiliyordu. Ancak 1980 sonrasında bu tür yayınlar giderek zorlaştırıldı. Pahalı bir hale geldi. Mevcut yapının dışına çıkmak, farklı ve bağımsız yayın yapmak maddi ve manevi büyük özveri isteyen bir olay haline geldi. Bütün bu zorluklar doğal bir gelişimin ürünü değildi. Türk siyaseti, ekonomisi dışı bağlanmaya çalışılırken Türk düşünce dünyasının da kontrol dışında kalması elbette düşünülemezdi. Bu dönemde belli yayınevlerinin yükseldiği ve telif kitaplar yerine tercüme kitapların öne çıktığı, hatta kimi zaman bir başka dilde yazılmış olmasına karşın dünyada ilk baskısı Türkçe olarak yayınlanan kitaplar çıktı. Yine bu dönemde giderek üniversite ve Devlet yayınlarından vazgeçildi veya yeni denetim mekanizmaları getirildi. Sadece üniversite yayınları değil, büyük yayınevleri de üniversite profesörlerine “bir de biz bakalım, olmuş mu?” denilerek kimi zaman yıllarca kapı önünde ayakta bekletildi.

1930’ların sonunda kitap yayınlarının denetimi konusunda anlatılan bir hikâye vardır. Yazılanları kontrol etmek için yayıncılar ve matbaacılar “önce biz bir bakalım, bir okuyalım, basıp basmayacağımıza o zaman karar veririz” diyerek kitapları alırlarmış. Gerçekte herkes bunun önce “polisten” bir onay almak için olduğunu bilirmiş. “Yetkili yerler” den basılıp dağıtılmasında bir sakınca olmadığına dair onay gelince kitap yayınlanırmış. Yayıncı/editor, matbaa ve dağıtımçı polisle birlikte hareket edermiş. Dolaylı olarak uygulanan ancak sıkı bir sansür mekanizması hüküm sürermiş. Diğer bir yol da kitap toplatılacağı halde bilerek basılmasına izin verilmesi ve sonra toplatılmasıydı. Böylece yayınevi, matbaa büyük maddi kayıplara uğratılarak tekrar kitap basamaz hale getiriliyordu. O zaman için bunun hiç değilse yayıncı, matbaacı ve bayii açısından bir mantığı vardı. Çünkü içinde “suç teşkil edecek yazılar” sadece yazarı değil, yayınevini, basan matbaayı ve dağıtanı da bağhyordu. Suç ortaklığına giriyordu. Yayınevleri, matbaacılar ve dağıtanlar için hapse kadar gidecek yaptırımlar söz konusuydu. 1960 sonrası bu tip kaba mekanizmalar yanında daha çok belli sansür kurulları ve uzman bilirkişilere görev verilmeye başlandı. Günümüzde bu denetim mekanizması yerine esas olarak “editörlük” makamı geçmiştir. 1980 sonrası devletin düşünce özgürlüğü üzerinde baskısından söz edenler, hatta üniversiteden atılan hocaların birçoğu belli yayınevlerinde, belli dergilerde “editör” oldular. Yazıların “kalite kontrolü” bunlardan sorulur oldu. Yine son dönemde atama ve yükseltmelerde adayların “dış ülkelerde” veya “ulusal düzeyde tanınmış” yayınevlerinde ve hakemli dergilerde yayınlanan çalışmalarına göre bir puanlama sistemi getirilmesi ile gerçekte üniversite otorite ve yetkisini bu yayınevleri ve dergilerle paylaşır hale gelmiştir. Belli yayınevleri ve dergilerin kazandığı prestijde ve akademisyenlere yukarıdan bakmasında bu yeni durum da etkili olmuştur. Türk üniversiteleri dışındaki makam ve mekanizmalar giderek etkili hale gelecektir. Türk düşünce hayatının biçimlendirilmesine yarayan bu yeni yapılanmayı görmezden gelemeyiz. Veya sadece -bilginin kullanımı ile ilgili- ticari bir olayın ürünü olarak değerlendiremeyiz. Günümüz editörleri ve benzeri kon-

trol mekanizmaları -bunu kendileri amaçlamış olmasa bile- sonuçta geçmişte her şeyin bilirkişisi olarak tanıtılan Sulhi Dönmezer'in görevine soyunmuştur. Dergilerde ise "hakemler". Yayıncılıkta yaşanan bu gelişmeler yanında yayınların dağıtımında da giderek tekeller oluşmuş, kimi zaman yayınevi, dağıtımçı ve kitabın okurla buluştuğu kitabevleri aynı kişiler eline toplanmıştır. Her kitap artık kitabevlerinin raflarına konmaz oldu. Elbette burada yayınevi, dağıtımçı, satıcı, editör veya hakem olarak belli kişiler üzerinde değil, süreç üzerinde duruyoruz. Yayıncılıkta bu yapı kökleşince gerçekte bir başka nedenle (düşüncenin denetimi) ortaya çıkmış olmasına karşın belli dergi ve yayınevlerinde yazı yayınlamak, kitap çıkarmak yazılanların ötesinde bir prestij nedeni olarak görülmektedir. Baykan Sezer'in bir-iki istisna dışında bu tür "prestijli" dergi ve yayınevlerinde çalışmaları görülmedi. Ama buna rağmen etkili oldu. Yolunu kendi açtı. Olumsuz belli şartlar altında, zorluklar var deyip çalışmayı bırakmak düşünülemezdi. Çalışmaktan da, yayından da vazgeçmedi.

Yayın elbette önemliydi. Yayın faaliyeti düşünce disiplini için olduğu kadar, bir yerde belli görüşlerin kurumsallaşması için de gerekliydi. Toplantı, kitap, dergi, ortak çalışma gibi etkinliklerin bir diğer yönü de herkesin kendi gücü ve yeteneği ölçüsünde belli bir disiplin içinde birlikte olmasına ve çalışmasına izin vermesidir. Baykan Sezer belli güçlükler karşısında bu tür dayanışmaya izin verecek bir çalışma ve yayın sistemi üzerinde durdu. Bu aynı zamanda gerçek dostluğa, birliktelik ve dayanışmaya izin veren bir yöntemdi. Baykan Sezer ortak çalışma ve yayına ayrı bir önem vermiştir. Ancak bu konuda kendi dışındaki nedenler yüzünden belli zorluklarla karşılaşmıştır. Buna karşılık yayın yapma olanağı bulduğunda yapmak istedikleri konusunda bazı sonuçlar çıkarabiliriz. Bu konuda belli örnekler var. *Sosyoloji Dergisi*, *Sosyoloji Yıllığı* ve yeni dizi kitapları Baykan Sezer'in yönlendirmesi ile ortaya çıkan yayınlardır. Bu yayınlar belli gereksinimler sonucu doğdu ve belli bir biçim kazandı. Bunun nedenlerinden birisi yayıncılığın giderek daha sıkı kontrol edilir hale gelmesi idi. Diğer bir deyişle düşüncenin yayınlanması, paylaşılması ve yayılması konusunda belli denetim mekanizmalarının getirilmesiyle ortak çalışma ve ortak çaba yerine bireysel ve belirli konularda yapılan çalışmaların öne çıkarılması sağlanıyordu. Üniversite yayınları ve matbaaları giderek tasfiye edilirken, kitap yayıncılığı ve hakemli dergilerin neredeyse Türkiye'de konuları belirlemesi yanında, yayınevlerinin telif kitaplar yerine tercüme yayınlara ağırlık vermesi Türk düşünce hayatının dışa bağlanmasında önemli bir rol oynuyordu. Baykan Sezer fakülte ve üniversite matbaalarının giderek tasfiye edildiği, kitap ve dergi yayını konusunda belli zorluklar ve yeni denetim mekanizmaları ortaya konması karşısında, yeni bir çalışma biçimi başlattı. *Sosyoloji Yıllığı* kitapları bu yeni biçim ve anlayışın ürünüydü. "Parayla satılmaz"dı. Kendi imkânlarımız ve dostların teknik katkıları ile çıkarıldı. Ünlü yayınevlerinin kitaplarının 500-1000 baskı ile çıktığı yayın ortamında "parayla satılmayan" bu kitaplardan 200-250 adet basıldı. Kütüphanelere de ulaştırılan bu yayınlarda kamu yararı ile ilgili bir hassasiyet de vurgulanmış oluyordu.

Baykan Sezer'e ısmarlama bir iş yaptırmak, esas konulardan uzaklaştırmak mümkün değildi. Yaptığı kamu işini ayrıca maddi bir karşılığa çevirmeye çalışan bazı meslektaşları, onun bu tavrını anlamaktan kaçındı. Pek çokları, sanki kendi seçimiymiş gibi hocanın kitaplarının niçin kolaylıkla bulunmadığını bir tür suçlama olarak yönetti-

ti. Baykan Sezer çalışma biçimi olarak ortak konularda birlikte çalışmayı tercih etti. Bu çalışmalarda gönüllülük ve karşılıklı saygı esastı. Ama bunun belli kuralları da vardı. Her önüne gelenin her istediğini söyleyebileceği, istediği zaman gelip istediği zaman kalkıp gideceği keyfi bir çalışma ortamı çalışmaları aksatacağı ve yapılan işin sorumluluğuna uygun olmadığı için kabul edilemezdi. Sosyoloji Yıllıkları belirli konular çerçevesinde kişisel katkılara açık yeni bir çalışma biçimiydi. Bunun yanında daha önce yapılmış çalışmalarda ele alınması istenen konu ve sorunlar yeniden ele alınıp kişisel çalışmalarla destekleniyordu. Sosyoloji Yıllıklarında ele alınan konular yapılacak yeni çalışmalar için yeni önerilerle doludur. Bunların yeni çalışmalara temel olması beklenmelidir.

Baykan Sezer elbette kendi başına, kendisi ile değerlendirilecek önemde bir hocadır. Ancak onun çalışma biçimi ve anlayışı kendisi ile sınırlı değildir. Bu nedenle Baykan Sezer bibliyografyası sadece kendi çalışmaları çerçevesinde ele alınmaz. Bunlar uyandırdığı etkilerle birlikte değerlendirilmelidir. Vereceğimiz kronolojik Baykan Sezer listesi bu zenginliği bütünüyle yansıtmamaktadır. Verdiği dersler ve yönettiği tezleri veya dolaylı olarak katkıda bulunduğu tezleri ayrı bir çalışmada ele alacağız. Baykan Sezer'in çalışmalarının kapsam, boyut ve çok yönlülüğü ancak başka çalışmalar ile ortaya konabilir. Bu konuda yapılmış bazı çalışmalar ve tezler de bulunmaktadır. Bizim burada amacımız çalışma ve yayınları ile ilişkili bir-iki hatırlatma çerçevesinde Baykan Sezer'in çalışmalarının kronolojik bir listesini vermekle sınırlıdır.

- 1968 “Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri”, *Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı* (İstanbul, 1990) içinde “ek”. [Lisans tezi olarak sunulmuştur.]
- 1968 “Osmanlı'nın Batıcılılaşması”, *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları* (İstanbul, 1988) içinde “ek”. [Baykan Sezer'in ilk çalışmalarından biri olan bu uzun makale 1968'de tamamlanmasına rağmen kitapta yanlışlıkla 1979 tarihi verilmektedir.]
- 1978 “Türk Toplum Tarihi Üzerine Tartışmalar: I- Feodalizm”, *Toplum ve Bilim*, Kış 1977, sy. 4, s. 46-62.
- 1979 *Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları*, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları. [1969'da tamamlanmış, 1971'de “Doğu'da Yerleşik ve Göçebe Toplumların Sosyolojik Özellikleri Üzerine Bir Deneme” başlığıyla doktora tezi olarak sunulmuştur.]
- 1979 “Şehname Üzerine”, *Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları* (İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay.) içinde “ek”.
- 1981 *Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı*, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları. [1976'da doçentlik tezi olarak sunulmuştur.]
- 1981 “Le Bouddhisme et les Ordres Mystiques Musulmans en Anatolie”, *Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı* (İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları) içinde “ek”. [Haziran 1970'te XXIIe Conférence Internationale Permanente d'Etudes Altaïstiques'e tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1983 “Erol Güngör'ü Anarken”, *Türk Kültüründe Dağarcık* [Derginin sayısı bulunmamıştır.]
- 1984 [“Din Gerçeği” hakkında anket sorularına verilen cevap], Vehbi Vakkasoğlu, 99 *Aydın Konuştu: Din Gerçeği* (İstanbul, Cihan Yay.) içinde. [Yazının başlığı bu-

- lunmamaktadır.]
- 1985 *Sosyolojinin Ana Başlıkları*, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları. [1988'de profesörlük takdim tezi olarak sunulmuştur.]
- 1986 "Ziya Gökalp ve Durkheim", 60. *Ölüm Yıldönümünde Ziya Gökalp*, İstanbul, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları. [1984 yılında aynı adlı anma toplantısına tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1986 "Les Ottomans en Méditerranée", İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı I. [Kitap tanıtımı.]
- 1987 "Osmanlı Eğitim Sisteminden Günümüz Eğitim Birliğine", İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı II. [İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü tarafından 1985 yılında düzenlenen Tevhid-i Tedrisat Kanununun 62. Yıldönümü Dolayısıyla Türkiye'de Eğitim Birliği Reformu Semineri'ne tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1987 "Batıcılışmanın Bedeli", *Altınoluk*, Temmuz, sy. 17.
- 1988 "Önsöz", *Türkiye'de Sosyolojinin 75. Yılı*, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını.
- 1988 "Ziya Gökalp Üzerine İki Değerlendirme", İ.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Yıllığı I, İstanbul. ["Ziya Gökalp ve Alman Sosyolojisi" başlıklı yazı 1980 yılında III. Milli Türkoloji Kongresi'nde; "Ziya Gökalp ve Türk Tarihi" başlıklı yazı ise 1983 yılında İnsan Problemi Açısından Felsefe ve Sosyal İlimler Sempozyumu (Erzurum)'nda sunulan tebliğlerdir.]
- 1988 *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*, İstanbul, Sümer Kitabevi.
- 1988 "Aristote et le Monde Musulman", in "Individu et Societe - L'influence d'Aristote dans le Monde Meditteraneen", *Isis*. [1986 yılında L'influence d'Aristote dans le Monde Meditteraneen (Seminaire organise par la C.P.M.C.I.)'de tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1988 "İlmin Sınırları ve Türkiye'de İlim", (röportaj: Hüsamettin Arslan), *Tercüman*, 22 Şubat.
- 1989 "Türk Sosyologları ve Eserleri -I", *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi - 1. Sayı, İstanbul.
- 1989 "Önsöz", Kemal Tahir, *Notlar/Sanat Edebiyat 1*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1989 "Önsöz", Kemal Tahir, *Notlar/Sanat Edebiyat 2*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1989 "Önsöz", Kemal Tahir, *Notlar/Sanat Edebiyat 3*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1989 [Kemal Tahir'i Unuttuk mu Sorusuna Yanıt] "Tabii ki Unutulmadı Bilinmezden Geliniyor", *Cönk*, Mart.
- 1989 "Kemal Tahir Üzerine", *Milliyet*, 28 Mart.
- 1989 "Türk Sosyolojisinin Dünyaya Söyleyecek Farklı Sözü Var", (röportaj: M. Ali Eren), *Zaman*, 3 Kasım.
- 1990 *Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları. [Çalışma Aralık 1981'de tamamlanmıştır.]
- 1990 "Önsöz", Kemal Tahir, *Notlar/Sanat Edebiyat 4*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]

- 1990 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Roman Notları 1- Topal Kasırga, Darmadağın Olan Devlet*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1990 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/1950 Öncesi - Şiirler ve Ziya İlhan'a Mektuplar*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1990 “Baykan Sezer’le Bir Mülakat”, *Ufuk Çizgisi*, Haziran, sy. 9.
- 1991 “Kemal Tahir Üzerine”, *4. Boyut*, Nisan, sy. 6.
- 1991 “Doğu-Batı Çatışması ve Marxisme”, *Türkiye Günlüğü*, Yaz, sy. 15.
- 1991 “Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar”, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1991 “75. Yıl Açılış Konuşması”, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1991 “Batı Sosyolojisinin Doğu Toplamlarına Yaklaşımı”, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1991 “Türk Sosyolojisinin Tarihle İlişkileri”, *Tarih ve Sosyoloji Seminerleri 28-29 Mayıs 1990 Bildiriler*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- 1991 “Toplumumuz ve Sosyolojimiz”, *Sosyoloji Konuşmaları*, Sadettin Elibol (yay. haz.), Ankara, Ecem Yay.
- 1991 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/1950 Öncesi - Cezaevi Notları*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1991 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Roman Notları 2 - Batı Çıkmazı*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1991 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Roman Notları 3 - Patriyot Ömer, Gülen Azap Çıkmazı*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1992 “Kemal Tahir, Türk Sosyolojisi ve Doğu-Batı Çatışması”, (röportaj), *Dergah*, Mart, c. II, sy. 25.
- 1992 “Çağdaşlaşma: Batı Egemenliğinin Günümüzdeki Tasası”, *Yeni Toplum*, Mayıs-Haziran, sy. 1.
- 1992 “Eski Kimliğimizden Koparıldık”, (röportaj: M. Ali Eren), *Zaman*, 1 Temmuz.
- 1992 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Osmanlılık/Bizans*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1992 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Çöküntü*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1992 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Sosyalizm, Toplum ve Gerçek*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1992 “Toplum ve Gerçek Dosyası Üzerine Birkaç Söz”, *Notlar/Sosyalizm, Toplum ve Gerçek*, İstanbul: Bağlam Yay. [Cengiz Yazoğlu ile birlikte.]
- 1993 *Sosyolojide Yöntem Tartışmaları*, İstanbul: Sümer Kitabevi. [Çalışma Aralık 1983’te tamamlanmıştır.]
- 1993 “Önsöz”, *Türk Müziği*, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Çalışma Günleri, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- 1993 “Müzik ve Batıcılığa”, *Türk Müziği*, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Çalışma Günleri, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.

- 1993 “Önsöz”, Kemal Tahir, *Notlar/Mektuplar*, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1994 “İlk Değerlendirmeler”, 500. Yılında Amerika, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1994 “Amerika’nın Bulunuşu ve Endüstri Devrimi”, 500. Yılında Amerika, İstanbul: Bağlam Yay.
- 1994 “Tarihte Toplumlar” [Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı’nın düzenlediği “Toplumların Yükseliş Sırları” (21 Ocak 1994) konulu toplantıya tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1995 “XX. Yüzyılın En Büyük Romancısı”, *Matbuat*, Mayıs, sy. 13.
- 1996 “Batıcılışma ve Türkiye’de Siyaset Üzerine Notlar”, *Yeni Türkiye*, Mayıs-Haziran, sy. 9.
- 1997 “Kemal Tahir Üzerine”, *Ülke*, Temmuz, sy. 27.
- 1997 *Batı Dünyası Egemenliği ve Endüstri Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. [Kitabın ilk taslağını 1970-1971 yıllarında İ.Ü. İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri kürsüsünde asistanken aldığı notlar oluşturmaktadır. Daha sonra Endüstri Sosyolojisi ders notları olarak geliştirilmiş ve Ocak 1980’de tamamlanmıştır.]
- 1997 “Önsöz” [Hilmi Ziya Ülken üzerine], *Sosyoloji Yıllığı 1*, İstanbul.
- 1997 “Önsöz” [Osmanlı Tarihçiliği üzerine], *Sosyoloji Yıllığı 1*, İstanbul.
- 1997 “Etnik Gruplara Duyulan İlgi”, *Etnik Sosyoloji*, Orhan Türkdoğan (haz.), İstanbul: Timaş.
- 1997 “Önsöz”, Hayati Tüfekçioğlu, *İletişim Sosyolojisine Başlangıç*, İstanbul: Der Yay.
- 1998 “Doğu-Batı Ayırımı”, *Doğu Batı*, Şubat-Mart-Nisan, sy. 2.
- 1998 “Önsöz” [Mehmet Genç’e Saygı], *Sosyoloji Yıllığı 2*, İstanbul.
- 1998 “Kıbrıs Üzerine”, *Sosyoloji Yıllığı 2*, İstanbul. [Ertan Eğribel, Recep Ertürk, Hayati Tüfekçioğlu ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 1998 “Önsöz” [Nihat Nirun İçin], *Sosyoloji Yıllığı 3*, Erzurum.
- 1998 “Batı Yayılmacılığı”, *Sosyoloji Yıllığı 3*, Erzurum. [Oturum Başkanı: Ümit Meriç Yazan, Redaksiyon: Ertan Eğribel, Recep Ertürk]
- 1998 “Önsöz” [Sosyologca-2 İçin], *Sosyoloji Yıllığı 3*, Erzurum.
- 1999 “Önsöz” [Ümit Meriç Yazan’a Armağan], *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul.
- 1999 “Tarih ve Sosyoloji”, *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul. [Ertan Eğribel, Recep Ertürk, Hayati Tüfekçioğlu ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 1999 “Tarih ve Sosyoloji”, *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul. [UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Toplum Bilimleri Komitesi’nin Sosyoloji ve Tarih Sempozyumu (27-28 Nisan 1998, Bolu)’na sunulan bildiri.]
- 1999 “Çağdaşlaşma Üzerine”, *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul. [Cumhuriyet’in Kuruluşundan Bugüne Toplumsal Dönüşümler Sempozyumu (28-29 Ekim 1998, Erzurum)’nda tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 1999 [Kurtuluş Kayalı’nın yazısına] “Not” -1, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Recep Ertürk ile birlikte.]
- 1999 [Kurtuluş Kayalı’nın yazısına] “Not” -2, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, *Sosyoloji Yıllığı 4*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Recep Ertürk ile birlikte.]

- 1999 "Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Birkaç Söz", *Osmanlı*, Ankara, Yeni Türkiye Yay., c. VII.
- 2000 "Doğu Anadolu...", *Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan*, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Yay.
- 2000 "Tarihte Su Toplumlari", *Osmanlı Su Medeniyeti, Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı*, İstanbul: İSKİ Yayınları. [Makale aynı adla *Sosyoloji Yıllığı Kitap 8*, İstanbul: 2001 içinde tekrar yayınlanmıştır.]
- 2000 "Osmanlılık", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 7*, İstanbul. [Ertan Eğribel, Elif Genç, Ufuk Özcan ve Zerrin Baydar ile birlikte.]
- 2000 "Osmanlı'da Toprağı Şenlendirme Sorunu", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 7*, İstanbul.
- 2000 "Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-1", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 7*, İstanbul.
- 2001 "XIX. Yüzyıl", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 8*, İstanbul. [Ertan Eğribel, Elif Genç, Ufuk Özcan ve Zerrin Baydar ile birlikte.]
- 2001 "İsmail Sandıkçioğlu", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 8*, İstanbul.
- 2001 "Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-2", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 8*, İstanbul.
- 2001 "Endüstrileşme ve Yükselen Burjuva Sınıfı", *Sahn-ı Seman Bilgi Dergisi*, sy. 4-5. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2001 "Şarkiyatçılık Üzerine...", *Türk Kültürü Araştırmaları*, c. XXXV, sy. 1-2.
- 2002 "Türkiye Doğu-Batı İlişkilerini Yönlendirir", [söyleşi], *Yarın*, Mayıs, sy. 1.
- 2002 "XX. Yüzyıl", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2002 "Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-3", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 "Sosyolojimiz ve Türk Tarihi", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte. Daha önce yanlışlıkla tek isimle, Başkan Sezer imzasıyla "Türk Tarihi ve Sosyolojimiz" başlığıyla *Türkler I* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2001) içinde yayınlanmıştır.]
- 2002 "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Düşünce Mirası", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2002 "Türk Sosyolojisinin Dünü-Bugünü-Yarını", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2002 "Devlet Üzerine", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte. Bu makale, Türk Edebiyatı Vakfı'nın 6 Haziran 2001 tarihinde düzenlediği "Günümüz Sorunları Üzerine Söyleşi" başlıklı toplantıda Başkan Sezer'in yaptığı konuşma temel alınarak birlikte bir yeniden yazımdır.]
- 2002 "Geleneksel Doğu'da Şehirlerin Doğuşu ve Gelişmesi", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2002 "Osmanlı İstanbul: Bizans'ın Yokluđu", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul. [Ertan Eğribel ile birlikte.]
- 2002 "Başkan Sezer - İhtarname" [Yayın Tarihinden -Belge], *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 "Toplum Bilimleri ve Sosyolojinin Sonu Görüşleri Üzerine", *Sorgulanan Sosyoloji*, M. Çağatay Özdemir (der.), Ankara, Eylül Yayınları. [Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte.]
- 2002 "Hilmi Ziya Ülken", *Doğumlarının 100. Yılında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve*

- Hilmi Ziya Ülken*, Nevin Güngör Ergan (yay. haz.), Ankara. [Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından düzenlenen aynı adlı toplantıya tebliğ olarak sunulmuştur.]
- 2003 “Kemal Tahir Üzerine - İki Televizyon Konuşması”, *Kemal Tahir’in 30. Ölüm Yüldönümü Anısına, Sosyoloji Yıllığı Kitap 10*, İstanbul: Kızılma Yay.
- 2004 “Baykan Sezer’in Biyografisi İle İlgili Sorulara Verdiği Cevaplar”, *Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11*, İstanbul: Kızılma Yayınları.
- 2004 “Baykan Sezer’in Gökhan Köktürk’e Mektubu”, *Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11*, İstanbul: Kızılma Yayınları.
- 2005 *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları* (Rusça’ya çevirisi), Kazakistan Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- 2005 “Tarihte Doğu-Batı Çatışması - Ders Notları”, *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12*, (Yay. Haz. Ertan Eğribel-Ufuk Özcan), Kızılma Yayınları, İstanbul.
- 2006 “Sosyoloji ve Coğrafya - Ders Notları”, *Sosyoloji ve Coğrafya, Sosyoloji Yıllığı Kitap 15*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (haz.), İstanbul: Kızılma Yayınları.
- 2007 Baykan Sezer, “Bilim Sosyolojisi Ders Notları”, *Bilim Sosyolojisi - Bilim Tarihi ve Yöntem, Sosyoloji Yıllığı Kitap 16*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (haz.), İstanbul: Kitabevi.

Sinema Yazıları

Baykan Sezer daha lise yıllarında sinema ile ilişki kurmuştur. Bu ilişkiyi amatör bir merak ve pasif bir izleyici olmanın ötesinde sinemaya katkı olacak çeşitli biçimlere taşımıştır. Baykan Sezer ve arkadaşları, Türkiye’de ilk defa Galatasaray Lisesi’nde Sinema Kulübü’nü kurmuşlar, aralarında Kemal Tahir’in de bulunduğu çeşitli aydınları bu kulübe davet etmişlerdir. Bu konu ve tartışmalar hakkında maalesef elimize kalan bilgi-belge yok. Buna karşılık Baykan Sezer’in sinema yazılarını edinmemiz mümkün olmuştur. Bu yazılar sıradan öğrenci dergilerinde yayınlanmış yazılar olmadığı gibi, amatörce bir ilginin ürünü de değildir. Baykan Sezer genç yaşta dönemin etkili ve ulusal düzeyde çok satış yapan gazete ve dergilerinde sinema yazarlığı yapmıştır. Sinema yazılarına *Pazar Postası*’nda başlamış, aynı anda *Akşam* gazetesinin sinema köşesinde de film değerlendirmelerini sürdürmüştür. *Pazar Postası*’ndaki yazıları film değerlendirme yazıları olmaktan öte, sinemanın temel sorunları üzerine de tartışmalar yürüttüğü metinlerdir.¹ *Akşam* gazetesinde ise sinema üzerine değerlendirme ve tartışmalarını gazete formatının da etkisiyle daha çok filmler üzerinden yapmıştır.² Baykan Sezer belli bir siyasete angaje olmadan, kendi görüşlerini sakınmadan sinema aracılığıyla ifade etmiştir. O dönemde film değerlendirme yazıları, sinema yazarlığı (imzalı,

¹ Baykan Sezer Türkiye Komünist Partisi ile ilgili takibatların yapıldığı bir dönemde sinema aracılığı ile “sansür” konusunu tartışmıştır. Daha sonra son yazısının da yine sansür konusu üzerine olması rastlantı değildir. 1960 öncesi sinema yazılarında siyaset ve toplum ilişkileri ihtiyatlı bir biçimde ele alınmaktadır. Sinema sanatı ve fikriyatının gelişmesine bu açıdan da bakılabilir. Sonraki dönemde de sadece belli görüşlere aracılık etmesi açısından değil, belli görüşlerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması açısından da sinemaya ayrı bir önem ve rol verilmektedir.

çerçevesi, sürekliliği olan yazılar) Türkiye’de yeni bir alandır. Türkiye’de sinema ile ilgili dergiler de ilk defa çıkmaktadır. O dönemin popüler sinema dergileri (*Yıldız, Artist*) sinemaya ciddi bir kültür/bilinç alanı olarak değil, günümüzün magazin (televole) anlayışıyla yaklaşmaktadır. Büyük bir ihtimalle dergilerin ve günlük gazetelerin sinema köşelerine gereksinim duyması Türkiye’de sinemanın kazandığı popüler ilgi yanında (1950’lerin sonunda artık neredeyse yüze yaklaşan Türk filmi, Anadolu’nun en ücra köşelerine kadar uzanan sinema salonları) bu magazin dergilerinin gördüğü büyük ilgi nedeniyledir. Ancak “acar muhabirlik” yerine “sinema yazarlığı ve eleştirmenliği”nin öne çıkmasıyla sinema ve sinema yazarlığı işi ciddiye alınmaya başlanmıştır. Türk sineması bu dönemde Muhsin Ertuğrul (İstanbul) etkisinden kurtulup tüm Anadolu’da yaygınlaşırken belli değişiklikler göstermiştir. Bu değişime paralel biçimde kendi sanatçı ve yönetmenlerini yaratırken sinema düşüncesi alanında da kendi sinema yazarlarını yaratmıştır. Yeni “yerli” sinema sektörünün Yeşilçam olarak adlandırılması bu yıllardadır. Bu dönemde Amerikan sinemasının etkinlik kazanması nedeniyle Avrupa sineması da kendisine bir çıkış aramaktadır. Buna bağlı olarak sinema sanatı üzerinde yeni açılım ve değerlendirmeler söz konusudur. Avrupa’da sinema yazarlığının/eleştirmenliğinin ciddi bir iş haline gelmesi, ciddi sinema dergilerinin ortaya çıkması yenidir. Türkiye bu gelişmelerin uzağında olmadığı gibi, Türk sineması da büyük bir canlılık ve dinamizm içindedir. Bu açıdan da Baykan Sezer’in Türk sinemasına ve sinema yazarlığına/eleştirmenliğine katkısından söz etmek gerekir. Bu dönemde sinema sanatı üzerine telif veya çeviri kitaplar sayılıdır. Baykan Sezer’in ilk sinema yazılarından birinin Türkiye’de sinema literatürü üzerine olması ve bu konudaki sınırlılıklara işaret etmesi boşuna değildir.³ Bu yazı onun gençliğine rağmen sinema konu ve sorunları üzerine genel literatüre hâkimiyetinin de bir göstergesidir. Böyle bir dönemde/ortamda Baykan Sezer çeşitli dergi ve gazetelerde esas olarak Türk sinemasını sorun eden imzalı eleştirel yazılar yazmıştır. Baykan Sezer’in bu sinema yazılarını Türk sinema eleştirisi ve yazarlığı açısından öncü yazılar olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim Baykan Sezer daha sonra bu alanın dışına çıkmasına, başka bir düşünce ve yazın serüvenine girişmesine karşılık pek çok kişi tarafından Türk sinema eleştirmenleri arasında gösterilmiştir. Çok kısa bir zaman önce Atif Yılmaz sineması ile ilgili yapılan bir armağan kitabında Baykan Sezer’in yazısının da konulmuş olması

2 Baykan Sezer *Pazar Postası*’nda başladığı sinema yazılarına aynı anda *Akşam* gazetesinde yeni bir köşede yayınladığı yazılarla devam ettirmiştir. Bibliyografyada (*) işaretli olan yazılar *Akşam* gazetesinin “sinema” köşesinde Baykan Sezer’in Galatasaray Lisesi’nden ve okulun sinema kulübünden arkadaşı olan Erdoğan Tokatlı imzası ile yayımlanmıştır. Bu yazılar üzerinde Baykan Sezer’in de katkıları olduğunu düşünüyoruz. En azından bu yazıdaki görüşleri benimsediğini söyleyebiliriz. Bu nedenle bibliyografyaya dâhil edilmiştir. Baykan Sezer ve Erdoğan Tokatlı *Akşam* gazetesindeki sinema köşesinde ayrı ayrı film değerlendirmeleri yaptıkları gibi birlikte yazılara da imza atmışlardır. Birlikte davrandıkları ve birlikte düşündükleri, hatta benzer üsluplara sahip oldukları yazılarından kolaylıkla anlaşılabilir. Başlangıçta tek tek imzalı yazılarla başlayan *Akşam* sinema köşesi “Baykan Sezer-Erdoğan Tokatlı” yazarlarının ortak köşesi haline dönüşmüştür. Bu üst başlık içinde ayrı ayrı iki imzalı veya tek imzalı yazılara da yer verilmesi o dönemin anlayışı içinde yadırganmamıştır.

3 Baykan Sezer, “Sinema Yayınları”, *Pazar Postası*, 10 Mayıs 1959.

bunun bir göstergesidir.⁴ Baykan Sezer, Atıf Yılmaz örneğinde olduğu gibi genel olarak Türk sineması hakkında ilk değerlendirmeleri yapan eleştirmenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. 20 yaşında bir lise öğrencisi olarak yazdıklarının önemsenmesi ve hemen Türk sineması çevresi tarafından kabul edilmesi, tartışmalara davet edilmesi rastlantı değildir.⁵ Büyük bir ihtimalle bu yazıları genç birinin yazdığı da bilinmemektedir. 1959-1960'larda bir gazetede sinema köşesi sahibi olmak ve yazılarıyla sinema izleyicisini bilgilendirmenin ötesinde yönlendirmek o günün şartları içinde hiç de kolay olmayan bir kıvraklığı gerektirir. O dönemde bu işi yapmak isteyen birçok heveslinin de olacağı kolaylıkla tahmin edilebilir. Baykan Sezer'in o dönemdeki konumuna bu açıdan da bakmakta yarar vardır. Buna rağmen Baykan Sezer başkalarının elde etmek için büyük ihtiras gösterdiği bu konum ve güçten kolaylıkla vazgeçmiştir. Fransa'ya gidişinde sinema üzerine daha geniş bir donanım sahibi olmak isteğinin de bir rolü vardır. O dönemde Paris sadece Avrupa sinemasını takip etmek için değil, genel olarak entelektüel düzeyde de önemli bir yerdir. Ancak bütün bunlara rağmen Baykan Sezer'in sinemadan vazgeçmesi, sinemanın tek ilgi kaynağı olmamasındandır. Belki sinema sanatı ve çevresi üzerine değerlendirmelerinin değişmesi, Türk toplum düşüncesi ve sanatının sinema üzerinden bir güç kazanıp atılım göstereceğine olan umudunu yitirmesi de bunda bir rol oynamış olabilir. Baykan Sezer'in 1960'lardan sonra Türkiye'de gündeme gelen sinema tartışmaları içinde yer almaması bu açıdan anlamlıdır. Hatta bir adım ileri gidersek bu tartışmaların gelişim seyri onu sinemadan uzaklaştırmıştır da diyebiliriz. Bu tartışmalar (en fazla ilgi çekeni "ulusal sinema" tartışmasıdır) o dönemde öne çıkan Amerikan sineması içinde yerel bir konum ve rol üstlenme, taşralı bir kimlik belirtme çabasının ötesine geçmemektedir. Avrupa sinemasında ortaya çıkan çeşitli akımlar için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Baykan Sezer bu yerelleşme, taşralaşma tuzağına genç yaşta olmasına rağmen düşmemiştir. Bu dönemin öne çıkarılan filmleri hakkındaki yaptığı değerlendirmelerde bunu kolayca görmek mümkündür. Sinema yazılarında, yabancı veya yerli film değerlendirmelerinde hemen hissedilen üstten bakış açısı ve ironi bundan kaynaklanmaktadır. Bu filmlerin çok seyrediliyor olması ve gişe yapması onu etkilememiştir. Yönetmenlere yaranma çabası da yoktur. İlgi alanı sadece sinema değildir, sinema konusunda uzman/otorite olma çabası da yoktur. Baykan Sezer tartışmaların yönünü, araçlarını ve içeriğini değiştirmek açısından sinemadan vazgeçmeyi gereklilik olarak görmüştür. Hâlbuki bu dönemde tam tersine bir eğilim söz konusudur. Türkiye'de de sinema, bir sanat olayı olmanın ötesinde giderek bir "endüstri"ye, ticari bir olaya dönüşmüştür. Buradan yola çıkılarak "halk sineması" gibi deyimler geliştirilmiştir. Kerime Nadir, Yaşar Kemal, Atilla İlhan gibi tanınan romancılar sinema için senaryolar yazmakta veya roman uyarlamaları yapmaktadır. Sinema çok yönlü ilgi odağı durumundadır. Film yapım,

4 Diğer yazarların kimliği açıkça belirtilmesine karşın Baykan Sezer'in sonraki kimliği hakkında bilgisi olmayan (kitabı derleyen) yazar bu konuyu açık bırakmıştır. Baykan Sezer'in yazısına yer verilmesinin nedeni ilk defa Atıf Yılmaz hakkında değerlendirme yapan kişi olması yanında bu değerlendirmelerin günümüzde de önemli ve geçerli olmasındandır. Bkz. *Rejisör Atıf Yılmaz*, Müjde Arslan (der.), İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007.

5 Baykan Sezer'in "Yalnızlar Rıhtımı" filmi dolayısıyla Atilla İlhan'a yönelttiği eleştiri ve buna karşı Atilla İlhan'ın savunmacı tezhibi ilgi çekicidir.

üretim ve gösterim süreçlerinin “ticari alışveriş” (işletmeci-dağıtımcı sistemi) düzeneyle bütünleşmesi elbette bir üstünlük göstergesi değildir. Türkiye’de gerçek anlamda bir film endüstrisi yerine film ticaretinin ortaya çıkması (Anadolu’daki bölge ve sinema işletmecileri sistemi) verili bilinç konusunda belirsizlikler nedeniyledir. Bu belirsizliği aşma çabası resmi görüş dışında marjinal, hatta korsan bir piyasanın ortaya çıkmasına (1960’ların sonunda müzik alanında da) neden olmuştur. Gerçekte yeni bir söz söyleme çabasının olmadığı bir alanda sinemadan çok şey beklenmektedir. Sinema her şeyden önce gündelik yaşam ile iç içedir. Bu durum sinema aracılığıyla yeni bir söz söylemeyi zorlaştırmaktadır. Sinema sanatı, içinde tarihsel konulu ürünleri de barındırmasına rağmen, teknik ve anlatım olarak (ikonografi, dramatik aşılama yöntemleri, sahneleme, zamanın sıkıştırılması, nedensellik, tiplere/yıldızlara dayalı özdeşleştirme veya yabancılaştırma, paralel kurgu, görüntü devamlılığı, çeşitli açılar, montaj gibi teknikler ve sinema üzerinden sinema yazarlığı gibi içeriğe ve biçime ilişkin ortak formüller) gündelik yaşam deneyimine uygun belli bir ideolojiyi aktarmak, yaygınlaştırmak amacıyla sınırlıdır. Bu açıdan anlatım itibarıyla elverişli özellikler taşısa da verili bilincin yaygınlaşmasına aracılık etmektedir. Bu tekniklerin ortaya çıkması seyircinin ancak düzene uyum sağlama çabasının varlığıyla veya temel ilişki ve değerlerin baştan verili olarak kabulüyle mümkündür.⁶ Yönetmenlerin istediği filmi yapamamaktan şikayetçi olmaları bu nedenledir. İstedikleri filmleri yaptıklarında da zaten seyirciyle buluşamamaktadırlar. Sinema eleştirirmerliğinin/yazarlığının da sinema teknik ve içeriğiyle ilgili olarak ortaya çıkmış olması nedeniyle, bunu aşmak ancak sinemanın dışına çıkmakla mümkündür. Kitleleri belli bir görüş çerçevesinde organize etme ve yönlendirme çabası sinemanın teknik ve içerik olarak biçimlenmesini de belirleyecektir. Aksi takdirde yapılan filmler (aktarılan bilinç) havada kalacaktır. Türkiye’de verili bilinç/resmi görüş ile toplum arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Ancak verili düzenin aşılama çabası nedeniyle resmi görüşe paralel marj-dışı görüşler yaygınlık kazanacaktır.

Türkiye’de devlet ile toplum arasındaki uyumsuzluk nedeniyle sinemanın devletleştirilmesi ve resmi görüşü aktarmada, toplumu yönlendirmede bir araç olarak kullanılması mümkün olmamıştır. Türkiye’de sinema yapıcılığının farklı bir biçimde gelişmesini bu açıdan değerlendirmek gerekir. Film yapımının pahalı bir iş olması ve piyasanın belirsizliği karikatür tiplere dayalı garantili star sisteminin gelişmesinin de nedenidir. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı ile girdiğimiz yeni ilişkiler nedeniyle, Batı dünya görüşüyle toplumun geniş kesitleri arasında belli bir bağ ve yaklaşma gündeme gelmiştir. Türk sineması bu yeni ilişkilerin hem oluşturucusu, hem de aracısı durumundadır. Sinemaya yüklenen görevler ve sinemanın gösterdiği canlılık bu nedenle tartışmalıdır. Sinema filmlerinin zorunlu olarak kendini tekrarlaması (kalıplar) film eleştirisinin/yazarlığının da kendini tekrarlamasına neden olmuştur.⁷ Baykan Sezer bu nedenle sinema yazarlığından ve sinema çevresinden kopmakta tereddüt etme-

6 Sinema bu nedenle “kitle sanatı”dır. Verili ilişki ve değerlerin aktarılıyor olması sinemaya özgü yapıların ortadan silinmesine izin verdiği gibi, seyirciyle belli bir konum ve bakış açısının paylaşılmasını da sağlamaktadır. Sinemada sansür (oto-sansür ile birlikte elbet) bu nedenle doğallaşmıştır. Çocuklara, gençlere yönelik yaş sınırlaması getirilmesi bir anlamda sinemanın yaşaması için de (esas seyirci onlar olduğu için) şart olmuştur.

miştir. Bu dönemde pek çok kişi sinema eleştirmenliğinden/yazarlığından sinema yönetmenliğine atarken (Erdoğan Tokatlı, Halit Refiğ gibi Baykan Sezer'in de çok yakın tanıdığı kişiler) Baykan Sezer kendisi için başka bir yol seçmiştir. Deyim yerindeyse sinema ve sinema çevresiyle kurduğu hazır köprüyü bütün bütüne atarak yeni ve çok daha zor bir düşünce serüvenine girişmiştir. Sinema ile ilgili son yazılarının *Yön* dergisinde olması (1966) bu açıdan rastlantı olmamalıdır.⁸ Baykan Sezer'in alan değiştirmesi Türk sineması açısından önemli bir kayıptır, ama biz bundan elbette çok memnunuz. Bu sayede Türk toplum düşüncesi kendisine büyük zenginlik kazandıracak gerçek öncüsüne kavuşmuştur. Bu alanda yeterli birikim ve donanım sahibi olduğu, 1968 yılında yazdığı "Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri" adlı lisans tezinden ve "Osmanlının Batıcılılaşması" çalışmasından açıkça bellidir.⁹ Baykan Sezer sinema yazılarını daha sonraki dönemde önemsemedi. Hiç sözünü de etmedi. Ancak bunun onlardan tamamen vazgeçme anlamına geldiğini sanmıyoruz. Belki sinema üzerine son dönemlerde yapmak istediği bir çalışmayı yapsak bu konuda daha net değerlendirmeye yapma olanağı da bulurduk. Hayıflanmaya gerek yok. Öyle veya böyle bize düşen Baykan Sezer'in sinema yazılarına da sahip çıkmaktır. Gerisi bizim değerlendirmemize kalmıştır. Konuya ilgimizi sürdüreceğiz.

1959 "Gervaise (René Clément)", *Pazar Postası*, 26 Nisan, sy. 9.

1959 "İyi Ekip İyi Film: Sen Bir Melektin", *Pazar Postası*, 26 Nisan.

1959 "Sinema Yayınları", *Pazar Postası*, 10 Mayıs.

1959 "Türk Filmleri Yarışması", *Akşam*, 18 Mayıs. (*)

1959 "Türk Film Festivali, Yarışmaya Katılan Filmler", *Akşam*, 22 Mayıs.

1959 "Türk Filmleri, Festivali, İlk Üç Gün 3 Film", (Ala Geyik, Beraber Ölelim, Dokuz Dağın Efesi), *Akşam*, 23 Mayıs.

1959 "Türk Film Festivali, Birinciliğe Aday: Üç Arkadaş", *Akşam*, 24 Mayıs.

1959 "Türk Film Festivali: Yarışmanın Son Günleri", (Bu Vatanın Çocukları), *Akşam*, 26 Mayıs. (*)

1959 "Türk Film Festivali: Kazananlar", (Dokuz Dağın Efesi, Bu Vatanın Çocukları), *Akşam*, 2 Haziran. (*)

1959 "1958-59 Mevsimi Yabancı Filmler", *Pazar Postası*, 7 Haziran.

1959 "Berlin Film Festivali Başladı", *Pazar Postası*, 5 Temmuz.

1959 "Berlin Festivalini de Genç Bir Fransız Kazandı", *Pazar Postası*, 19 Temmuz.

1959 "Can Çekişen Türk Film Endüstrisi Yanarak Öldü", *Pazar Postası*, 26 Temmuz.

[Erdoğan Tokatlı ile birlikte]

1959 "Neler Olacak?", *Pazar Postası*, 26 Temmuz.

1959 "Sansür 'Harikalar Diyarında'", *Pazar Postası*, 2 Ağustos.

1959 "İyi Film ya da İş Filmi", *Pazar Postası*, 16 Ağustos.

1959 "Haftanın Filmleri: İnsanlık Suçu", *Pazar Postası*, 23 Ağustos.

7 Yönetmenlerin kendilerini tekrarlamasından şikayet edilmesi rastlantı değildir.

8 Baykan Sezer'in son dönemde *Sosyoloji Yıllığı*'nda (imzasız, ortak yazı olarak) sinema konusuna tekrar eğilmesinin bir nedeni Kurtuluş Kayalının sinema konusundaki heyecanı ve yazdıklarına duyduğu saygı nedeniyledir.

- 1959 “Bu mevsim Göreceklerimiz, Yabancı Filmler”, *Akşam*, 30 Ağustos. (*)
- 1959 “Yabancı Filmler”, *Akşam*, 5 Eylül.
- 1959 “Yerli Filmler”, *Akşam*, 12 Eylül.
- 1959 “Bu yıl Göreceğimiz Filmler”, *Pazar Postası*, 13 Eylül.
- 1959 “Sinema Mevsimin İlk Günleri”, *Akşam*, 26 Eylül.
- 1959 “Haftanın Filmleri”, *Akşam*, 3 Ekim.
- 1959 “Haftanın Filmleri”, *Akşam*, 17 Ekim.
- 1959 “Genç Bir Sinemacıyla (Atilla Tokatlı) Konuşma”, *Pazar Postası*, 25 Ekim.
- 1959 “Haftanın Filmleri: Yalnızlar Rıhtımı”, *Akşam*, 31 Ekim.
- 1959 “Haftanın Filmi: Düşman Yolları Kesti”, *Akşam*, 7 Kasım.
- 1959 “Atilla İlhan’ın Bir Mektubu”, (Sinema Köşesine Ek), *Akşam*, 7 Kasım.
- 1959 “Haftanın Filmleri Üç Sevgili (Faibles Femmes)”, *Akşam*, 14 Kasım.
- 1959 “Gurur ve İhtiras”, *Pazar Postası*, 15 Kasım.
- 1959 “Haftanın Filmi: Savaşın Kahramanlar”, *Akşam*, 28 Kasım.
- 1959 “Öp Beni Öldüresiye (Kiss me Deadly)”, *Pazar Postası*, 29 Kasım.
- 1959 “Haftanın Filmi: Tütün Zamanı”, *Akşam*, 21 Kasım.
- 1959 “Öldürme Emri (Order to Kill)”, *Akşam*, 5 Aralık.
- 1959 “Üç Kızın Hikâyesi”, *Akşam*, 12 Aralık.
- 1959 “Tütün Zamanı”, *Pazar Postası*, 12 Aralık.
- 1959 “İdam Sehпасı”, *Akşam*, 19 Aralık.
- 1959 “Aşk Cambazhanesi, Kırık Plak”, *Akşam*, 26 Aralık.
- 1959 “Sonbahar”, *Pazar Postası*, 26 Aralık.
- 1959 “Aynı Kişisi: Atuf Yılmaz Batıbeki”, *Sinema-Tiyatro*, Sayı 5.
- 1960 “Üç Dünya Güzeli”, *Akşam*, 2 Ocak.
- 1960 “Günahkarlar Sokağı”, *Pazar Postası*, 2 Ocak.
- 1960 “Amerikan ‘Musical’lerinin Başlıca Kişileri”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Pazar Postası*, 2 Ocak.
- 1960 “Anahtar”, *Akşam*, 9 Ocak.
- 1960 “Karacaoğlan’ın Kara Sevdası”, *Akşam*, 16 Ocak.
- 1960 “Rose Bernd”, *Akşam*, 3 Ocak.
- 1960 “Hayat Cilveleri”, *Akşam*, 30 Ocak.
- 1960 “Ateşten Damla”, *Akşam*, 6 Şubat.
- 1960 “Brigitte Bardot”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Akşam*, 13 Şubat.
- 1960 “Zehir Hafiyeye”, *Akşam*, 20 Şubat.
- 1960 “Yine Güneş Doğacak”, *Akşam*, 27 Şubat.
- 1960 “Kanun Kanundur”, *Akşam*, 5 Mart. (*)

9 “Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri” (1968), *Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarihi* içinde “ek”, İstanbul, 1990; “Osmanlı’nın Batıcılışması”, *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*, içinde “ek”, İstanbul, 1988. Baykan Sezer’in ilk çalışmalarından biri olan bu uzun makale 1968’de tamamlanmasına rağmen (Baykan Sezer’in de bir vesileyle belirttiği gibi) yanlışlıkla 1978 tarihi verilmiş ve bu yanlış yeni baskıda da bizim tarafımızdan tekrarlanmıştır. Bunun yanlış olduğunu tekrarlamaktan bu nedenle çekinmiyor, doğrulamayı bir gereklilik olarak görüyoruz.

- 1960 “Kalpaklılar”, *Akşam*, 12 Mart. (*)
- 1960 “Aparajito”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Akşam*, 19 Mart.
- 1960 “İnsan Avcıları”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Akşam*, 26 Mart.
- 1960 “Hollywood Yolcuları”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Akşam*, 2 Nisan.
- 1960 “Şahidin Gözleri”, *Akşam*, 9 Nisan.
- 1960 “On İki Öfkeli Adam, Kanlı Fırar”, *Akşam*, 16 Nisan.
- 1960 “Şafak Devriyesi”, [Erdoğan Tokatlı ile birlikte], *Akşam*, 23 Nisan.
- 1966 “Son Kuşlar”, *Yön*, 28 Ocak.
- 1966 “Luis Bunuel”, *Yeni Sinema*, sayı: 1.
- 1966 “Sinemamız ve Bizler”, *Yeni Sinema*, sayı: 2.
- 1966 “Murad’ın Türküsü”, *Yön*, 1 Nisan.
- 1966 “Türkiye’de Bir Film Nasıl Katledildi?”, *Yön*, 22 Nisan.
- 1966 “Türk Sineması Üzerine -1”, *Yön*, 6 Mayıs.
- 1970 “Sansür - Açık Oturum”, *Yeni Sinema*, sy. 30. [Oturuma katılanlar: Onat Kutlar, Muhtar Kocataş, Alp Zeki Heper, Baykan Sezer, Çetin Özek, Ziya Metin, Rekin Teksoy. 1966 yılında yapılan ve Evrim Arda tarafından kaydedilmiş bu açık oturumun yazı diline aktarılarak yayınlanması sonraki yıllarda gerçekleştirilmiştir.]

1999 (Kurtuluş Kayalı’nın yazısına) “Not”, *Tarih ve Sosyoloji, Sosyoloji Yıllığı 4*, Ertan Eğribel (yay. haz.), İstanbul. [Ertan Eğribel ve Recep Ertürk ile birlikte yazılan bu yazı Baykan Sezer’in sinema ile ilgili son yazısıdır.]

Toplantılar, Çalışma Günleri ve Sosyoloji Yıllıkları

Baykan Sezer Sosyoloji Bölümü’nde ortak çalışmanın önemini hep vurgulamıştır. Bu çerçevede öncelikle bölüm mensupları ve kendi seminer öğrencilerinin katılımıyla çeşitli çalışmalarını yönlendirmiştir. Bu çalışmalar Baykan Sezer’in üzerinde yoğunlaştığı başlıca sorun ve konulardır ve bunların sonuçları Sosyoloji Yıllıklarında değerlendirilmiştir. Sosyoloji Yıllıklarına sonradan Baykan Sezer’in önerisi ile daha önceki iki çalışmanın (*Yunan Tarihçiliği* ve *Türk Müziği*) da dahil edilmesiyle yayın sayısı dokuza yükselmiştir. Bütün bu çalışmalarda Baykan Sezer yönlendirici konumundadır. Baykan Sezer’in ölümünden sonra yayınlanan *Sosyoloji Yıllığı* kitaplarını da listeye ekledik.

1. Kitap: *Yunan Tarihçiliği*, Sosyoloji Araştırma Merkezi Çalışma Günleri, İstanbul: 1992.
2. Kitap: *Türk Müziği*, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Çalışma Günleri, İstanbul, 1993.
3. Kitap: *Hilmi Ziya Ülken’e Övgü - Osmanlı Tarihçiliği*, *Sosyoloji Yıllığı 1*, İstanbul, 1997.
4. Kitap: *Mehmet Genç’e Saygı - Kıbrıs Üzerine*, *Sosyoloji Yıllığı 2*, İstanbul, 1998.
5. Kitap: *Nihat Nirun İçin - Batı Yayıncılığı - Sosyologca 2*, *Sosyoloji Yıllığı 3*, Erzurum, 1998.
6. Kitap: *Ümit Meriç Yazan’a Armağan - Tarih ve Sosyoloji*, *Sosyoloji Yıllığı 4*, Ertan Eğribel (yay. haz.), İstanbul, 1999.

7. Kitap: *Osmanlılık - Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-1 - Eyüp Kemerlioğlu'nun Anısına Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 7*, Ertan Eğribel (yay. haz.), İstanbul, 2000.
8. Kitap: *XIX. Yüzyıl - Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-2, Sosyoloji Yıllığı Kitap 8*, Ertan Eğribel (yay. haz.), İstanbul, 2001.
9. Kitap: *XX. Yüzyıl - Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-3, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul, 2002.
10. Kitap: *Kemal Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına, Sosyoloji Yıllığı Kitap 10*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yay., 2003.
11. Kitap: *Baykan Sezer'e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2004.
12. Kitap: *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2005.
13. Kitap: *Baykan Sezer, Sosyolojinin Ana Başlıkları, Sosyoloji Yıllığı Kitap 13*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2006.
14. Kitap: *Baykan Sezer, Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları, Sosyoloji Yıllığı Kitap 14*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2006.
15. Kitap: *Sosyoloji ve Coğrafya, Sosyoloji Yıllığı Kitap 15*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan (yay. haz.), İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2006.
16. Kitap: *Bilim Sosyolojisi - Bilim Tarihi ve Yöntem, Sosyoloji Yıllığı Kitap 16*, Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, İstanbul: Kitabevi, 2007.

Dizi Dışı Çalışmalar

Baykan Sezer'in *Sosyoloji Yıllığı* kitapları içinde yayımlanmamış olmasına rağmen benzer bir anlayışla ön ayak olduğu başka çalışmaları da bulunmaktadır. Bunlar da *Sosyoloji Yıllığı* çerçevesinde ancak dizi dışı çalışmalar olarak değerlendirilmelidir. Baykan Sezer'in girişimi ve yol göstericiliğiyle düzenlenen diğer toplantı ve sempozyumların ürünü olan bu kitaplar şunlardır:

1. *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*, İsmail Coşkun (yay. haz.), İstanbul: Bağlam Yay., 1991. [Baykan Sezer'in girişimiyle 1989 yılında düzenlenen İ.Ü.E.F. Sosyoloji Bölümü'nün 75. Yılı Toplantıları'na sunulan bildirilerin kitaplaşmış biçimidir.]
2. *Tarih ve Sosyoloji Semineri 28-29 Mayıs 1990*, İstanbul, 1991. [Baykan Sezer'in girişimiyle İ.Ü.E.F. Sosyoloji Araştırma Merkezi ile İ.Ü.E.F. Tarih Bölümü Araştırma Merkezi'nin ortaklaşa düzenlediği toplantıya sunulan bildirilerin kitaplaşmış biçimidir.]
3. *500. Yılında Amerika*, Recep Ertürk ve Hayati Tüfekçioğlu (yay. haz.), İstanbul: Bağlam Yayınları, 1994. [Baykan Sezer'in girişimi ve yol göstericiliğiyle 1992 yılında İ.Ü.E.F.'nde düzenlenen ve uluslararası bir toplantı olan *Amerika'nın Keşfinin 500. Yılı Toplantıları*'na sunulan bildirilerin kitaplaşmış biçimidir.]

Baykan Sezer bibliyografyasının asıl önemi çalışmalarının niteliği ve birbirleriyle ilişkisini göstermektir. Bu bibliyografyadan da görüleceği gibi çalışma başlıkları tekrarlanan konular değildir. Baykan Sezer sürekli yeni konuları gündeme getirmeye çalış-

mıştır. Aynı konuyu ele almış olsa bile konunun farklı yönlerini, yeni bağlantılarla tartışarak zenginleştirmiştir. Bu bibliyografyanın amacı Baykan Sezer bibliyografyasını kronolojik olarak aktarırken, yayın biçiminin özelliklerini göstermektir. Başka çalışmalarla Baykan Sezer bibliyografyasının değişik yönleri üzerinde durmak niyetindeyiz.

Baykan Sezer Hakkında Yapılmış Çalışmalar

Kendisi ve düşünceleri hakkında yapılan çalışmalar da bir yerde Baykan Sezer'in etkisini, damgasını taşımaktadır. Bu, insan düşüncesinin bir ömür çizgisi ile sınırlı olmadığını göstergesidir. Bu nedenle Baykan Sezer üzerine yapılmış çalışmaları da bu bibliyografyaya eklemeyi uygun gördük. Baykan Sezer'in çalışmaları sadece sosyologların değil, tarih, iktisat, hukuk gibi diğer sosyal bilimlere mensup kişilerin de ilgisini çekmiştir. Baykan Sezer yayın konusunda karşılaştığı güçlüklerle rağmen, yaşarken yazdıklarına önem verilmiş, Türk sosyoloji tarihine mal olmuş ender kişilerden biridir. Biz burada doğrudan Baykan Sezer ve düşüncesi ile ilişkili yayınların bir dökümünü vermekle yetiniyoruz. Atflar ayrı bir yazı konusudur.

1991 Serdar Sağlam, "Bir Kitap: Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları", *Milli Kültür*, Nisan, sy. 83.

1993 Nilgün Çelebi, "Bir Ekol, Bir Kitap", *Çağrı*, Ağustos, sy. 405.

1995 "Sosyologlarımız -1: Baykan Sezer", *Türk Sosyoloji Dergisi*, sy. 1.

1995 Kurtuluş Kayalı, "Türk Sosyolojisinin 1980'lerde Yeniden Biçimlenişi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yay., c. XV.

1997 Hüseyin Atlansoy, "Türk Sosyolojisinde Doğu-Batı Sorunsalı: Baykan Sezer Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

1998 Sezgin Kızılçelik, "Batı (Kapitalizm) Eksenli Sosyolojiyi Eleştirmede ve Türkiye'de Sosyolojiyi Tarihle Temellendirme Çabalarında Öncü Bir İsim: Baykan Sezer", *Sosyoloji Yazıları 1*, İzmir, Saray Kitabevleri. [UNESCO Türkiye Milli Komisyonununun 27-28 Nisan 1998'de Bolu'da düzenlediği Sosyoloji ve Tarih Sempozyumu'nda sunduğu metnin genişletilmiş biçimidir.]

1999 Gökhan Köktürk, "Baykan Sezer'de Doğu-Batı Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

2000 Sezgin Kızılçelik, *Baykan Sezer'in Sosyoloji Anlayışı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

2000 Ayhan Vergili, "Baykan Sezer'in Sosyolojisi (Kitap ve Makalelerinin Değerlendirilmesi)", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

2001 Sezgin Kızılçelik, "Batı Düşün Kalıplarının Dışında, 'Takım Anlayışı'ndan Hareket Edenlerin Karşısında Bir Yerli, Yerli Olduğu Kadar Evrensel Bir Sosyolog: Baykan Sezer", *Doğu Batı*, sy. 16.

2001 Aydil Erol, "Türk Gerçeğini Değerlendirmek", (Baykan Sezer'le röportaj), *Orkun*, sy. 45.

2001 Kurtuluş Kayalı, "Belirgin Bir Tarih Vurgusu Eşliğinde Kemal Tahir ve Baykan Sezer'in Yazdığı Metinleri Yeniden Okumayı Denemek", *Folklor/Edebiyat*, c. VII, sy. 26.

- 2001 Sezgin Kızılçelik, "Sosyal Bilimlerdeki Multidisiplinarite Yönelimleri Çerçevesinde Tarih İle Sosyolojinin Yakınlaşımı ve Baykan Sezer", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. XXV, sy. 1.
- 2002 Kurtuluş Kayalı, "Baykan Sezer'in Metinlerini Doğru Okumaya Yönelmek Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Gelişimini Daha Gerçekçi Bir Biçimde Kavramayı Sağlar", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 Kurtuluş Kayalı, "Baykan Sezer'le Diyalogumuz Sürecektir", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 Ertan Eğribel, "Baykan Sezer'in Ardından İlk Sözler", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 Ertan Eğribel, "Sosyolojide Öncü Ülke Türkiye ya da Baykan Sezer Düşüncesi Üzerine", *Sosyoloji Yıllığı Kitap 9*, İstanbul.
- 2002 Gökhan Köktürk, "Baykan Sezer'in Türk Sosyolojisindeki Yeri", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *e-dergi*, sy. 1.
- 2002 Akif Emre, "Bir Aydın Yalnızlığı", *Yeni Şafak*, 10 Eylül.
- 2002 Yüksel Yıldırım, "Türk Sosyolojisinin Kuram Sahibi Adı: Baykan Sezer", *Bizim Gazete*, 20 Eylül.
- 2002 Ergün Yıldırım, "Türk Sosyolojisinden Bir Yıldız Kaydı", *Zaman*, 29 Eylül.
- 2002 Sezgin Kızılçelik, "Bir Toplum Bilimcinin Ardından", *Cumhuriyet*, 20 Ekim.
- 2002 Korkut Tuna, "Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi", *Milliyet Sanat Dergisi*, Ekim, sy. 52.
- 2002 "Prof. Dr. Baykan Sezer Bilimiyle Yaşayacak", *Endüstri-Otomasyon*, Ekim, sy. 67.
- 2003 Kurtuluş Kayalı, "Aslında Hepimiz İstanbul Sosyoloji Öğrencileriyiz!", *Kılavuz*, sy. 1, Nisan. [Tekrar yayımı: *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12.*]
- 2003 Mustafa Odabaşı, "Batı Aktarmacılığına Karşı Bir Sosyolog: Baykan Sezer", *Bi-yografi Analiz*, sy. 4.
- 2003 Recep Ertürk, "Ölümünün 1. Yıldönümünde Baykan Sezer", *Sosyoloji Konferansları, Yirmisekizinci Kitap: Prof. Dr. Baykan Sezer'in Anısına Armağan*, İstanbul.
- 2003 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, "Baykan Sezer Bibliyografyası", *Sosyoloji Konferansları, Yirmisekizinci Kitap: Prof. Dr. Baykan Sezer'in Anısına Armağan*, İstanbul.
- 2003 Korkut Tuna, "Prof. Dr. Baykan Sezer'in Ardından", *Sosyoloji Konferansları, Yirmisekizinci Kitap: Prof. Dr. Baykan Sezer'in Anısına Armağan*, İstanbul.
- 2004 *Baykan Sezer'e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11.*
- 2005 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, "Baykan Sezer Çalışma Günleri - Tarihte Doğu-Batı Çatışması Kitabı Üzerine", Önsöz, *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12.*
- 2005 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, "Baykan Sezer ve Tarihte Doğu-Batı Çatışması: Türk Sosyolojisinin Dünyaya Söyleyecek Farklı Sözü Var", Önsöz, *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12.*
- 2006 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, "Sosyoloji Yıllığı Yeni Dizileri Üzerine: Baykan Se-

- zer ve Sosyoloji”, Önsöz, Baykan Sezer, *Sosyolojinin Ana Başlıkları, Sosyoloji Yıllığı Kitap 13*.
- 2006 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, “Baykan Sezer Sosyolojisi Açısından Anadolu’nun Türkleşmesi ve Osmanlı’nın Batılaşması Olayı: Türk Toplum Tarihinin Birbirleriyle Çelişkili/Uyumsuz İki Eksen”, *Sosyoloji ve Coğrafya, Sosyoloji Yıllığı Kitap 15*.
- 2007 Ertan Eğribel, “Baykan Sezer ve Marlies Sezer İçin”, *Bilim Sosyolojisi - Bilim Tarihi ve Yöntem, Sosyoloji Yıllığı Kitap 16*.
- 2007 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, “Baykan Sezer Düşüncesinin Olanakları: Güncelin Tarih İçinde Sürekliliği, Tarihin İçindeki Güncellik”, *Bilim Sosyolojisi - Bilim Tarihi ve Yöntem, Sosyoloji Yıllığı Kitap 16*.
- 2007 Abdülkadir Zorlu, “Baykan Sezer’in Metodoloji Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Folklor-Edebiyat*, sy. 49.
- 2008 Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, “Baykan Sezer (1939-2002)”, *Türkiye’de Sosyoloji*, M. Çağatay Özdemir (der.), Ankara, Phoenix.

Baykan Sezer’in kaynakçası daha ilk bakışta onun ilgilendiği konuların çeşitliliğini göstermektedir. Baykan Sezer, ele aldığı konularla Türk sosyolojisinin temel tartışmalarını gündeme getirmiştir. Başlıca sosyoloji kuramlarının dışında, Batı toplum tarihi, Osmanlı-Türk toplum tarihi, Türk toplum düşüncesi, iktisadi ve coğrafi konular, evrensel dinlere ait kutsal metinler, Türk ve dünya edebiyatı/sineması vb. hakkında kuşatıcı değerlendirme ve açıklamalarda bulunabilecek özümsemiş bir birikime sahipti. Bu birikimi Baykan Sezer’e kapsamlı bir dünya/toplum görüşünü bütünleştirme ve sistemleştirme olanağı vermiştir. Batı açıklama modellerine bağlı kalmaksızın, kendine özgü bir metodolojiyle toplum sorunlarını dünya tarihi içindeki kökleri ve dönüşüm süreçleriyle değerlendirmesi sosyolojimize önemli bir katkı niteliğindedir. Yerli bir bakış açısının çatısı onun çalışmalarıyla kurulmuştur.

Başta belirttiğimiz gibi Baykan Sezer’in çalışmalarının tümü yayınlanmamıştır. Dolayısıyla bu kaynakça eksiklidir. Yayınlamaya fırsat bulamadığı kitap boyutunda çalışmaların, ders notlarının, çok değişik konularda aldığı notların yayınlanması bu eksikliği giderecektir. *Sosyoloji Yıllığı* topluluğu olarak belirli bir sistematığe bağlı olarak bunların yayınlanmasına çalışmaktayız.

The Bibliography of Baykan Sezer

Ertan EĞRİBEL-Ufuk ÖZCAN

Abstract

Baykan Sezer is a prominent name deserving to be studied for his own sake. However, his methodology and perspective are not confined only to himself. For this reason, bibliography of Baykan Sezer cannot be evaluated within the confines of only his own studies. His studies need to be evaluated by taking their effects into consideration.

The chronological list of Baykan Sezer books does not reflect this scope comprehensively. His lectures and the theses that he advised directly or indirectly needs to be dealt with in a separate study.

Bibliography of Baykan Sezer, even at first glance reveals the wide scope of topics that he interested in. By means of the topics that he dwelled on Baykan Sezer underlined the main arguments of Turkish sociology. He has an academic accumulation to deal in a comprehensive way with the issues of wide range from main sociological theories to history of Western society, history of Ottoman-Turkish society, thought of Turkish society, issues of economics and geography, sacred texts of universal religions, and world and Turkish literature and cinema.

This article aims to present a chronological list of Baykan Sezer's studies by pointing out some details about his researches and publications.

Keywords: Baykan Sezer, Turkish Sociology, Orient, Occident, Kemal Tahir.

Baykan Sezer Kaynakçası

Ertan EĞRİBEL-Ufuk ÖZCAN

Özet

Baykan Sezer elbette kendi başına, kendisi ile değerlendirilecek önemde bir hocadır. Ancak onun çalışma biçimi ve anlayışı kendisi ile sınırlı değildir. Bu nedenle Baykan Sezer bibliyografyası sadece kendi çalışmaları çerçevesinde ele alınamaz. Bunlar uyandırdığı etkilerle birlikte değerlendirilmelidir. Vereceğimiz kronolojik Baykan Sezer listesi bu zenginliği bütünüyle yansıtmamaktadır. Verdiği dersler ve yönettiği tezleri veya dolaylı olarak katkıda bulunduğu tezleri ayrı bir çalışmada ele almak bir zorluluktur.

Baykan Sezer'in kaynakçası daha ilk bakışta onun ilgilendiği konuların çeşitliliğini göstermektedir. Baykan Sezer, ele aldığı konularla Türk sosyolojisinin temel tartışmalarını gündeme getirmiştir. Başlıca sosyoloji kuramlarının dışında, Batı toplum tarihi, Osmanlı-Türk toplum tarihi, Türk toplum düşüncesi, iktisadi ve coğrafi konular, evrensel dinlere ait kutsal metinler, Türk ve dünya edebiyatı/sineması vb. hakkında kuşatıcı değerlendirme ve açıklamalarda bulunabilecek özümsemiş bir birikime sahipti.

Biz bu yazıda, çalışma ve yayınları ile ilişkili bir-iki hatırlatma çerçevesinde Baykan Sezer'in çalışmalarının kronolojik bir listesini vermeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Baykan Sezer, Türk Sosyolojisi, Doğu, Batı, Kemal Tahir.